

תצווה תשפ"ב: עניני בגדי כהונה

שמות פרשת תצווה פרק כח

(לה) וְהָיָה עַל אֶהָרָן לְשָׂרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְקֻנֵּק וּבְצִאתוֹ וְלֹא יָמוּת: ס

רש"י שמות פרשת תצווה פרק כח

ולא ימות - מכלל לאו אתה שומע הן, אם יהיו לו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הבגדים הללוב חייב מיתה בידי שמים:

תלמוד בבלי מסכת זבחים דף טו עמוד ב

מתני'. כל הזבחים שקבלו דמן זר, אונן, טבול יום, ומחוסר כפורים, ומחוסר בגדים, שלא רחץ ידים ורגלים, ערל, טמא, יושב, עומד על גבי כלים על גבי בהמה על גבי רגלי חברו - פסל. קבל בשמאל - פסל, ר"ש מכשיר.

תלמוד בבלי מסכת זבחים דף יז עמוד ב

מחוסר בגדים. מנלן? אמר רבי אבוח אמר רבי יוחנן, ומטו בה משמיה דרבי אלעזר ברבי שמעון, דאמר קרא: בוחגרת אותם אבנט אהרן ובניו וחבשת להם מגבעות והיתה להם כהונה לחקת עולם, בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם

תוספות מסכת זבחים דף יז עמוד ב

אין בגדיהם עליהן אין כהונתן עליהם - מהכא ילפינן מיתה בפרק הנשרפין (סנהדרין דף פג:) דקאמר אין בגדיהם עליהם הוו להו זרים ואמר מר זר ששימש במיתה והקשה הרב רבי יעקב מאורליניש והא מיתה כתיבא בהדיא בפרשת ואתה תצווה ותירץ דאף על גב דכולהו בגדים כתיבי התם מכל מקום מיתה אמכנסיים דוקא כתיבא כדמשמע פשטא דקרא וקרא דוחגרת דכתיב בפרשה שאחריה דדרשינן מינה דאין בגדיהם עליהם אין כהונתן עליהם איצטריך לשאר בגדים ומיניה לא הוה ילפינן מכנסיים דמכנסיים לא כתיבי התם ועוד יש לומר דקרא דוחגרת צריך לחילול עבודה דמקרי זר, ברו"ך.

שמות פרשת תצווה פרק כח

(מב) וְעָשָׂה לָהֶם מְכַנְסֵי בָד לְכַסּוֹת בְּשָׂרָהּ עֲרֹנָה מִמְּתָנִים וְעַד יָרְכִים יִהְיוּ:

(מג) וְהָיוּ עַל אֶהָרָן וְעַל בְּנָיו בְּבֹאֵם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד אוֹ בְּגִשְׁתֶּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשָׂרֵת בְּקֹדֶשׁ וְלֹא יִשְׂאוּ עוֹן וְנָתַתָּה עוֹלָם לֹא וּלְזָרְעוֹ אֶתְרֵיו: ס

משך חכמה שמות פרשת תצווה פרק כח פסוק מ

והנה כל דבר שיש בו כבוד בהיותו, לא יהיה בחסרונו פחיתות, אבל דבר שבהיעדרו יהיה פחיתות, לא יהיה בהיותו שלמות וכבוד. והנה בגדים אלו יהיו בהיותם כבוד, אבל על המכנסים (פסוק מב) בלבשו אותם אינם בגדי כבוד, אולם בהעדרם הוא פחיתות. לכן כתב מיתה על המכנסים, שאם לא ילבש אותם יהיה פחיתות וחייב מיתה. וזה כדברי הר"י דאורלייניוס בסנהדרין (פג, ב) בתוספות ובזבחים דף יז, ב, וחייב על ביאה ריקנית באהל מועד בלי מכנסים. אבל על שאר בגדי כהונה אינו חייב בחסרונם, ורק על עבודה משום זרות ד'אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והוו כזרים', ולא על ביאה ריקנית באהל מועד

זג"ל מדאפקי' לעכובא בלשון מאור, ולא גלה לנו עכובא בלשון אחר ש"מ למדרש תרתי אתא עכובא, וגם למעט מנחות מחובת כתית דסד"א נילף כתית כתית בג"ש לחובה, לכן אפקי' לעכובא בלשון מאור לומר דוקא מאור ולא מנחות. להעלות נר תמיד. פר"ש כל לילה ולילה קרוי תמיד כמו שנ' עולת תמיד ואינה אלא מיום ליום, ואין צורך לזה שבנר מערבי קאי שצריך שיהיה דולק תמיד אף ביום.

(כ"א) מערב עד בקר. תן לה כמדתה חצי הלוג, וזו היא העדות דבימי שמעון הצדיק שהנס והעדות היה עומד שבנר מערבי לא היה בה שמן אלא חצי לוג ובתקופת תמוז שהלילות קטנות והימים גדולים היה עושה הפתילות גסות, ובתקופת טבת דקות מפני שהלילות גדולות.

כח (א') נדב ואביהוא. פי' הרא"ש אע"פ שאמר אהרן ובניו פרטם בשמותם, לומר אע"פ שנתכהן אהרן על ידי שמן המשחה צריכים בניו ג"כ להמשח לעלות לכהונה, למעוטי פנחס. אע"פ שנמשחו לא נתבררו רק אלה הד' ותולדותם אשר יולידו אחריהם.

(ג') לקדשו לכהנו לי. אמר ר"ש לקדשו להכניסו בכהונה על ידי הבגדים שיהא כהן לי והראי' בפרשת צו (ויקרא ט' ל') וקדש אותו ובגדיו ובגדי בניו כי בכאן היה צוואה ולא נתקדשו עדיין עד אותו הזמן שאמר (שם) ויקח משה משמן המשחה ואפי' הכי לא נתקדשו לגמרי, ומה שאמר וימשח אותו לקדשו לא נתקדש לגמרי במשיחה אלא עד שגמר ההזאות דכתיב והזית על אהרן ועל בגדיו ואח"כ אומר ויקדש אותם את אהרן ואת בניו, כך נראה לי לפרש שמואל בן דוד אבן שהם.

(ד') חשן ואפוד ומעיל וכתונת תשבץ מצנפת ואבנט. הקשה הרא"ש ולמה הזכיר כולם חוץ מציץ ומכנסיים, ואיפשר מפני שאמר ואתה תדבר אל כל חכמי לב, ואלה השני' אין חכמה בעשייתם. עי"ל מפני שמכנסיים אינו עיקר לעבודה רק לכסות הערוה, לכן אינו מזכירו בפ"י.

(ו') ועשו את האפוד זהב. תימה לי הא כתיב בשמואל גבי נוב עיר הכהנים (ש"א כ"ב י"ח) איש נושא אפוד בד, והלא אפוד לא היה נושא רק כהן גדול, ועוד למה קורוהו בד, והלא ה' מינים היו בו תכלת וכו', ושמא קורוהו בגדי כהן הדיוט נמי אפוד לשון תכשיט.

(י') על האבן השנית כתולדותם. פר"ש כל השבטים כסדר תולדותם, והקשה מורי הר"י דבסוטה פרק אלה נאמרין (ל"ו א') מוכח דלכ"ע לא היו כולם כסדר תולדותם דאמר התם השנית כתולדותם ולא הראשונת כתולדותם.

(ל"ג) ופעמוני זהב. פר"ש זגים עם ענבלים שבתוכן, והקשה הר"י דפעמוני משמע מה שבפנים כמו (בראשית מ"א ח') ותפעם רוחו ואונקילוס תרגם זגין, (במדבר ו' ד') ומחרצנים ועד זג תרגם מפורצני' ועד עצירי', והרי חרצנים אלו הזגים כדמשמע בנזיר (ל"ד ב').

רמב"ן שמות פרשת תצוה פרק כח פסוק לה

ולא ימות - מכלל לאו אתה שומע הן, אם יהיו עליו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הבגדים הללו חייב מיתה. לשון רש"י. ואינו נכון בעיני, שהיה לו לכתוב פסוק זה לאחר שיזכיר כל שמונה בגדים, ולמה הזכיר זה בשלשה בגדים חשן ואפוד ומעיל קודם שיזכיר ציץ וכתנת מצנפת ואבנט ומכנסים. וכן אמר ובצאתו ולא ימות, ואין ביציאה עבודה שיתחייב עליה משום מחוסר בגדים. וכן והיו על אהרן ועל בניו (פסוק מג) כתב רש"י והיו כל הבגדים האלה על אהרן ועל בניו הראויים לו והאמורים בהם, ומתו, הא למדת שהמשמש מחוסר בגדים חייב מיתה. וכן נראה זה בדרך הפשט:

אבל לפי העולה מן הסוגיות שבגמרא אין דעת רבותינו כן, אבל אצלם המצוה הזאת שוה בכלם, באהרן ובבניו, והיא על המכנסים, והענש גם כן בהם. כי צוה בעשייה ועשה להם מכנסי בד, וצוה על הלבישה והיו על אהרן ועל בניו, כי בשאר הבגדים צוה למעלה בעשייתם וצוה בלבישה (בפסוק מא) והלבשת אותם את אהרן אחיך ואת בניו אתו, א"כ הצוה הזו (בפסוק מג) כולה על המכנסים, ועליהן יהיה העונש:

ולמדנו זה ממה שאמרו בסנהדרין (פג ב) ובשחיטת קדשים (זבחים יז ב) מחוסר בגדים ששימש מנא לן דבמיתה, א"ר אבהו א"ר יוחנן, ומטו בה משמיה דר' אלעזר ברבי שמעון, וחגרת אותם אבנט וחבשת להם מגבעות והיתה להם כהונה לחקת עולם (להלן כט ט), בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והווי להם זרים, ואמר מר זר ששימש במיתה. ואם היה הכתוב הזה (פסוק מג) אצלם בכל הבגדים הנה בכאן עונש מפורש למחוסר בגדים, כמאמר הרב, אבל היא במכנסים בלבד, והכתוב האחר (להלן כט ט) בשאר הבגדים, ולא הוזכרו שם המכנסים. והראיה על דעתם שלא הזכיר למטה (להלן כט ה ט) בסדר הלבישה מכנסים כלל, כי בעבור שענש עליהם בכאן אין צורך לחזור ולהזכירם, כי בידוע שילבשם:

רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק י

הלכה ד

מצות עשה לעשות בגדים אלו ולהיות הכהן עובד בהן שנאמר ועשית בגדי קדש, ואת בניו תקריב והלבשתם כתנות, וכהן גדול ששימש בפחות משמנה בגדים אלו, או כהן הדיוט ששימש בפחות מארבעה בגדים אלו הוא הנקרא מחוסר בגדים ועבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים כזר ששימש שנאמר וחגרת אותם אבנט והיתה להם כהונה, בזמן שבגדיהם עליהן כהונתן עליהן, אין בגדיהן עליהן אין כהונתם עליהן אלא הרי הם כזרים ונאמר והזר הקרב יומת.

הלכה ה

כשם שהמחוסר בגדים חייב מיתה ופוסל העבודה, כך היתר בגדים, כגון שלבש שתי כתנות או שני אבנטים, או כהן הדיוט שלבש בגדי כהן גדול ועבד ה"ז מחלל העבודה וחייב מיתה בידי שמים.

הלכה ו

נאמר בבגדי כהונה על בשרו ולבשם, מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים, אפילו נימא אחת או עפר או כינה מתה אם היתה בין בשר לבגד הרי זו חציצה ועבודתו פסולה, לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת, אבל של ראש אינה חוצצת, ואם רצה להניחם בשעת העבודה מניח.

הלכה ז

וצריך להזהר בשעה שלובש שלא יהיה אבק בין בגדו לבשרו ולא כינה אע"פ שהיא בחיים, ושלא תכנס הרוח בשעת העבודה בין בשרו לבגדו עד שיתרחק הבגד מעליו, ולא יכניס ידו תחת חלוקו לחיקו, ולא יצא שערו מן הבגד, ולא יהיה בבגד נימא מדולדלת, ואם היה שם אחד מכל אלו עבודתו כשירה.

הלכה ח

כרך על בשרו בגד שלא במקום בגדים כגון שכרכו על אצבעו או על עקבו אם היה בו שלש אצבעות על שלש אצבעות ה"ז חוצץ ופוסל פחות מכאן אינו חוצץ, ואם היה צלצול קטן הואיל והוא חשוב בגד בפני עצמו הרי זה פוסל ואע"פ שאין בו שלש על שלש.

הלכה ט

כהן שלקה באצבעו מותר לכרוך עליה גמי בשבת, או בגד שאין בו שלש על שלש ועובד, ואם נתכוון להוציא דם אסור, והוא שלא יחוצץ הגמי או הבגד בין בשרו לכלי בשעת עבודה. +/השגת הראב"ד/ והוא שלא יחוצץ הגמי. א"א דבריו סותרים זה את זה הלא אמר שלא במקום בגדים פחות משלש אינו חוצץ בין היד לכלי וכן הוא בעירובין ובזבחים. +

תלמוד בבלי מסכת זבחים דף יח עמוד א

אכתי מהכא נפקא? מהתם נפקא: גונתנו בני אהרן הכהן - בכיהונו, לימד על כהן גדול שלבש בגדי כהן הדיוט ועבד - עבודתו פסולה! אי מהתם, הוה אמינא: ה"מ עבודה דמעכבא כפרה, אבל עבודה דלא מעכבא כפרה לא. ואכתי מהכא נפקא? מהתם נפקא דוערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים וגו'. הכהנים בכיהונו, מכאן לכהן הדיוט שלבש בגדי כהן גדול ועבד - עבודתו פסולה! אי מהתם, הוה אמינא הני מילי חיסור, אבל ייתור לא, קמ"ל... לבש שני מכנסים, שני אבנטים, חסר אחת, יתר אחת, או שהיתה לו רטיה על מכת בשרו תחת בגדו... ועבד עבודתו פסולה

ספר המצוות לרמב"ם מצוות עשה לג

והמצוה הל"ג היא שנצטוו הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת ואז יעבדו במקדש והוא אמרו יתעלה ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (תצוה כח ב) ואת בניו תקריב והלבשתם כתנות (שם כט ח). ואלו הן בגדי כהונה שמונה בגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט. וכשיעבוד הכהן בפחות מהבגדים שהם מיוחדים בעבודה ההיא או ביותר מהם עבודתו פסולה וחייב עם זה מיתה בידי שמים. ר"ל מחוסר בגדים שעבד. וכן מנו אותו בגמר סנהדרין (פג א) בכלל מחוייבי מיתה בידי שמים

מרומי שדה מסכת זבחים דף יח עמוד א

תנו רבנן כו' יתר אחת כו'. פירש"י הוסיף עליהם שום בגד בעולם. זהו שיטת רש"י. וכלשון הגמ' להלן עמוד ב', בד שלא ילבש של חול עמהן. והכי פ' להלן י"ט א' כל לשון חוצץ דהיינו יתור בגדים. אבל הרמב"ם בה' כלי המקדש פ"י ה"ה כתב שאין יתור בגדים אלא שתי כתנות וכדומה ולא בגדי חול. ולטעמיה קאי שכ' בה' ביאת מקדש פ"ב הל' י"ד דין קרועי בגדים ודין פרועי הראש אחד הוא שנא' ראשיכם אל וגו'. וע"כ לא מיירי בבגדי כהונה, דא"כ הוא מחוסר בגדים. אלא מיירי בבגדי חול שהוא לבוש בהם. והוא מיירי דוקא בשעת עבודה כמבואר שם, הא אם עבד והוא קרוע בגדים חייב מיתה ביד"ש. ובאמת בגמרא לא נזכר בשום מקום דין קרועי בגדים, אלא רבינו כייל בהדי פרועי ראש, עפ"י המקרא שהביא. והרמב"ן בחומש ובסה"מ השיג על ראייה זאת מזה המקרא. הא לשיטת הרמב"ם מוכח דאין בבגדי חול משום יתור בגדים. [ועי' מה שביארנו בס"ד בח' להוריות דף י"ב ב']. והרמב"ם לא הביא את הדרשא בד שלא ילבש של חול עמהן אפילו לאיסורא בעלמא. ובאמת היא מחלוקת בירושלמי שלהי עירובין פ"י הי"ג, יהודא ברבי אמר ל"ש אלא גמי, אבל בניגיון אסור משום יתור בגדים כו', רבי יעקב בר אחא בשם ר' יסא דר' חנינא כו' על דעתיה דר' חנינא איזהו יתור בגדים כגון שתי כתנות כו'. ולשיטת הרמב"ם פליגי בזה תרי לישני דלהלן דף י"ט א', אם צלצול קטן אסור משום חציצה או משום יתור בגדים, ולל"ב אין אסור אלא משום חציצה ולא משום יתור בגדים. ולא כפירש"י שם. וידוע שיטת הרי"ף והרמב"ם דקיי"ל כל"ב, והכי סוגיא דעלמא כמוש"כ הרי"ף בביצה פ"א. וכן מדאמר רבא אר"ח שלש על שלש חוצצות ולא משום יתור בגדים, ש"מ דלא קיי"ל הכי. ובאמת יש להוכיח הכי מל' הגמ' בחולין דף ל' א' כגון דשחט חד גברא בשני סודרים כו', הרי שמותר ללבוש סודר בעת שחיתת הפרה, אע"ג דבעי בגדי כהונה. אם שיש לדחות דאתיא אליבא דשמואל ביומא דף מ"ג א' דשחיתת הפרה כשרה בזר. אכן באמת הוי מצי

למימר שנגע בכלי בשעת התחלת השחיטה ואתי לכו"ע, אלא מוכח דסוגיא דעלמא שאין דין יתור בגדים בבגדי חול. ומזה תבין שלא כמרן הכ"מ בהל' כה"מ פ"י שכתב שהרמב"ם ס"ל כפירש"י, אלא ודאי ס"ל כהראב"ד. ומה שהקשה הראב"ד ממש"כ שלא יחויז הגמי כו', ולהיפך ממש"כ לעיל שלא במקום בגדים פחות משלש אינו חוצץ, לא קשה, דהתם מיירי שלא במקום אחיזת הכלי, אבל במקום אחיזת הכלי ודאי חוצץ בכ"ש. וכ"ה בירושלמי יומא והובא בתוס' שם דף מ"ד ב' גבי ניאשתק, ואינו חוצץ כו'. והיינו שדקדק רבינו בה"ח, כרך על בשרו כו' כגון שכרכו על אצבעו או על עקבו. והנה באצבע היה מקום לומר שתופס לשון המשנה, אבל עקבו ע"כ דינא קמ"ל דה"ה בכ"מ, וא"כ מאי איריא עקבו. אלא דוקא הני, משא"כ פניו וראשו שלא במקום מצנפת. ותפילין יוכיח דודאי חשוב כצלצול קטן כמוש"כ. ומהכא יש ראיה ג"כ שלא משום יתור ממש וכמש"כ:

רש"י מסכת זבחים דף יט עמוד ב

ששם מניח תפילין - הלכך ליכא חציצה ותנא דאיצטריך לאשמועינן אם הניחן אין חוצצות משום ייתור בגדים הוא דאיצטריך לאשמועינן דלאו בגד הוא.

רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק י ה"ח

כרך על בשרו בגד שלא במקום בגדים כגון שכרכו על אצבעו או על עקבו אם היה בו שלש אצבעות על שלש אצבעות ה"ז חוצץ ופוסל פחות מכאן אינו חוצץ, ואם היה צלצול קטן הואיל והוא חשוב בגד בפני עצמו הרי זה פוסל ואע"פ שאין בו שלש על שלש.

שו"ת דברי מלכיאל חלק ד סימן לא

ובלא"ה נראה שכהן היה אסור ללבוש בת"ע בשעת עבודה דהוי כתוספות בגדים

מלבי"ם שמות פרשת תצוה פרק כח פסוק לז

ובחולין (דף קל"ח) עמ"ש דשיעור ראשית הגז כדי לעשות בגד, מקשה ואימא כפה של צמר דתניא כפה של צמר היה נתון בראש כ"ג ועליה ציץ נתון לקיים מ"ש ושמת אותו על פתיל תכלת, ופרש"י כפה כובע קטן, וקשה הא הוי יתור בגדים דבמקום בגדים הוי יתור בגדים אפילו בפחות מג' על ג', ואת"ל שהיה דבוק להציץ מאזן לאזן מצד העורף הא פסקינן שצלצול קטן שחשוב הוה יתור אפילו שלא במקום בגדים, וא"ל שהיתה מחוברת אל הציץ והיתה עמו כלי אחד, א"כ יקשה עלינו סוגיא דשבת (דף ס"ג ע"ב) שמקשה וציץ אריג הוא, והלא היה ארוג ע"י הכיפה, וע"כ כשטת רש"י והראב"ד שהיו ששה פתילים ארוגים וזה כפה. כמו שנראה מלשון רש"י כאן שכתב בלשונו על חוטי הציץ ונמצא עשוי כמין כובע, וכן משמע מדברי הר"ף [פ' במה אשה] על לא תצא אשה בכפה של צמר עיי"ש, אבל לדעת הרמב"ם והרמב"ן א"א לפרש כן, ונראה שלכן לא הביא הרמב"ם הא דכפה של צמר היתה מונחת בראש כ"ג שתמה עליו הכ"מ, כי ס"ל דאדחיא מהלכה ע"פ הסוגיא דשבת שמקשה וציץ אריג הוא, ואכ"מ להאריך יותר: